

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PAOLO MENGOLZI
esitatud 3. septembril 2015¹

Kohtuasi C-407/14

María Auxiliadora Arjona Camacho
versus
Securitas Seguridad España, SA

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Córdoba töövaidluskohus nr 1 (Juzgado de lo Social n° 1 de Córdoba (Hispaania))

Mees- ja naistöötajad — Töö saamise tingimused — Diskrimineeriv töölepingu ülesütlemine — Võrdne kohtlemine — Rikkumine — Direktiivi 2006/54/EÜ artikkel 6 — Nõue hüvitada või heastada kahju viisil, mis on hoiatav — Täielik hüvitamine — Adekvaatne hüvitamine — Karistus — Siseriikliku kohtu pädevus määrata karistuslik kahjuhüvitis

1. Kas liikmesriik, kui ta näeb töölepingu diskrimineeriva ülesütlemise korral ette üksnes kannatanule tekitatud kahju täieliku hüvitamise ja kui tema siseriiklikus õiguses ei ole ette nähtud sellisel juhul karistusliku kahjuhüvitise määramist, täidab Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta direktiiviga 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes² kehtestatud nõude näha ette kahju hüvitamine või heastamine viisil, mis on hoiatav? Nisugune on käesolevas eelotsusetaotluses tõstatatud küsimus.

2. Kuigi Euroopa Kohtul tuleb esimest korda tõlgendada direktiivi 2006/54 artiklit 18, mis kohustab liikmesriike võtma meetmeid, mis on vajalikud tekitatud kahju heastamiseks viisil, mis on hoiatav ja kantud kahjuga proportsionaalne, võimaldab tema varasem kohtupraktika samalaadsetes küsimustes mul tarvilikult selgitada nimetatud artikli ulatust.

I. Õiguslik raamistik

A. Direktiiv 2006/54

3. Direktiivi 2006/54 põhjendus 33 tuleb meelde, et „Euroopa Kohus on selgelt määranud, et tõhususe tagamiseks eeldab võrdse kohtlemise põhimõtte seda, et rikkumise korral antav hüvitis peab olema piisav, võrreldes tekitatud kahjuga”.

4. Direktiiv 2006/54 „sisaldab [...] sätteid võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamiseks järgmistes valdkondades: [...] töötingimused [...]”³ ja „sisaldab ka sätteid, millega tagatakse asjakohaste menetluste kehtestamine nimetatud põhimõtte tõhusamaks rakendamiseks”⁴.

1 — Algkeel: prantsuse.

2 — ELT L 204, lk 23.

3 — Direktiivi 2006/54 artikli 1 teise lõigu punkt b.

4 — Direktiivi 2006/54 artikli 1 kolmas lõik.

5. Direktiivi 2006/54 artikli 14 lõike 1 punkt c näeb ette, et „[e]i avalikus ega erasektoris, sealhulgas avalik-õiguslikes asutustes, ei tohi esineda otsest ega kaudset soolist diskrimineerimist seoses järgmisega: [...] töö saamise ja töö tingimused, kaasa arvatud töölt vabastamine”.

6. Direktiivi 2006/54 artikkel 18 sätestab:

„Liikmesriigid võtavad oma riigisisestes õigussüsteemides meetmed, mis on vajalikud kannatanule soolise diskrimineerimise tulemusel tekitatud kahju tegelikuks ja tõhusaks hüvitamiseks või, kui liikmesriigid nii määravad, heastamiseks viisil, mis on hoiatav ja kantud kahjuga proportsionaalne. Hüvitamist või heastamist ei tohi piirata eelnevalt kokku lepitud ülemmäär, välja arvatud juhtudel, kui töandja suudab tõendada, et avalduse esitaja ainus käesoleva direktiivi tähenduses diskrimineerimise tulemusel kantud kahju on tema töökoha saamiseks esitatud avalduse arvesse võtmata jätmine”.

7. Direktiivi 2006/54 artikkel 25 käsitleb karistusi. See sätestab:

„Liikmesriigid kehtestavad eeskirjad karistuste kohta, mida rakendatakse kooskõlas käesoleva direktiiviga vastu võetud riigisiseste õigusnormide rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed nende kohaldamise tagamiseks. Karistused, milleks võib olla kannatanule kahju hüvitamine, peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Liikmesriigid teatavad neist sätetest komisjonile hiljemalt 5. oktoobriks 2005 ja annavad viivitamata teada nende edaspidistest muudatustest.”

8. Direktiivi 2006/54 artikli 27 lõige 1 täpsustab, et „[l]iikmesriigid võivad kehtestada või säilitada õigusnorme, mis kaitsevad võrdse kohtlemise põhimõtet enam kui [nimetatud] direktiivi sätteid”.

B. Hispaania õigus

9. Direktiiv 2006/54 võeti Hispaania õiguskorda üle 22. märtsi 2007. aasta konstitutsioonilise seadusega 3/2007 naiste ja meeste tegeliku võrdsuse kohta (Ley Orgánica 3/2007 para la igualdad efectiva de mujeres y hombres, edaspidi „konstitutsiooniline seadus nr 3”)⁵. Selle seaduse artikkel 10 näeb ette, et „[s]ellised toimingud ja tingimused õiguskäibes, mis kujutavad endast soolist diskrimineerimist või põhjustavad seda, on algusest peale tühised ning nende alusel tekib [nende autori] vastutus tegeliku, tõhusa ja tekitatud kahjuga proportsionaalse heastamise või hüvitamise korra alusel ning vajaduse korral diskrimineerimist ennetava tõhusa ja hoiatava sanktsioonide korra alusel”.

10. 10. oktoobri 2011. aasta seaduse 36/2011 kohtumõistmise kohta sotsiaalasjades (Ley 36/2011 reguladora de la jurisdicción social, edaspidi „seadus nr 36”)⁶ artikkel 183 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui kohtulahendiga tuvastatakse rikkumine, peab kohus määrama kindlaks hüvitise suuruse, mis tuleb vajaduse korral hagejale välja mõista diskrimineerimise või tema põhiõiguste ja -vabaduste muul moel riivamise eest, võttes seejuures arvesse nii põhiõiguse riivest tulenevat mittevaralist kahju kui ka täiendavat kaudset kahju.

2. Kohus teeb otsuse kahju suuruse kohta, määrates selle kindlaks umbkaudselt, kui selle täpse suuruse tõendamine osutub liiga keeruliseks või kulukaks, et hüvitada kannatanule piisavalt talle tekitatud kahju ning ennistada ta võimaluste piires täielikult rikkumisele eelnevasse olukorda, samuti selleks, et ennetada kahju”.

5 — BOE nr 71, 23.3.2007, lk 12611.

6 — BOE nr 245, 11.10.2011.

II. Põhikohtuasi, eelotsuse küsimus ja menetlus Euroopa Kohtus

11. Põhikohtuasja hageja töölepingu ütles tema tööandja üles 2014. aastal. Luhtunud lepitusmenetluse lõpus pöördus ta eelotsusetaotluse esitanud kohtusse, et lasta ühelt poolt tunnistada töölepingu ülesütlemine tühiseks, kuna see kujutab endast soolist diskrimineerimist, ja teiselt poolt nõuda selle heastamiseks 6000 eurot mittevavalise kahju hüvitist.

12. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab kindlalt tõendatuks, et see töölepingu ülesütlemine on sooline diskrimineerimine ning sellisena vastuolus direktiivi 2006/54 ettekirjutused üle võtnud Hispaania õigusaktiga. Hispaania õiguse seisukohast tuleks põhikohtuasja hageja töölepingu ülesütlemist pidada tühiseks⁷.

13. Põhjustel, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus oma eelotsusetaotluses ei täpsusta, teatab ta Euroopa Kohtule, et ta on valmis määrama põhikohtuasja hagejale kahjuhüvitise summas 3000 eurot, mis on kohtu hinnangul ja siseriikliku õiguse kohaldamisel piisav tekitatud kahju õiglaselt heastamiseks.

14. Seejuures kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selle hüvitise piisavuses, leides, et kahjuhüvitis täidab üksnes heastamise eesmärki, samas kui direktiiv 2006/54, ja täpsemalt selle artikkel 18 näib nõudvat liikmesriikidelt ka meetmeid, mis paneksid diskrimineerijaid loobuma uuesti selliselt toimimast.

15. Asja lahendav kohus leiab, et see hoiatamise eesmärk oleks täidetud, kui ta saaks mõista tööandjalt välja lisaks 3000 eurot kahjuhüvitist, mille ta kvalifitseerib „karistuslikuks”. See mõiste on aga Hispaania õigustraditsioonile võõras. Nimetatud kohus ei ole seega oma siseriikliku õigusega volitatud sellist hüvitist välja mõistma.

16. Seades selliselt kahtluse alla Hispaania õiguse koostöös direktiivis 2006/54 esitatud nõuetega, otsustas Córdoba töövaidluskohus nr 1 (Juzgado de lo Social nº 1 de Córdoba, Hispaania) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule viimase kantseleisse 27. augustil 2014 saabunud eelotsusetaotlusega ELTL artikli 267 alusel järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas direktiivi [2006/54] artiklit 18 saab osas, milles see näeb ette, et soolise diskrimineerimise tõttu kannatanud isikule peab kahju hüvitamine (lisaks sellele, et see peab olema tegelik, tõhus ja tekkinud kahjuga proportsionaalne) toimuma viisil, mis on hoiatav, tõlgendada nii, et see lubab siseriiklikul kohtul mõista välja mõistliku karistusliku kahjuhüvitise, mis on tõeliselt täiendavat laadi: see tähendab mõista välja täiendava summa, mis läheb küll kaugemale kannatanule tegelikult tekitatud kahju täielikust heastamisest, kuid on samas hoiatav eeskuj (lisaks kahju tekitajale endale) ka teistele; seda siiski tingimusel, et selline summa on proportsionaalne, ning isegi juhul, kui sellist laadi karistav kahjuhüvitis on siseriikliku kohtu õigustraditsioonile võõras?”

17. Euroopa Kohtule esitasid kirjalikud seisukohad põhikohtuasja hageja, Hispaania ja Ühendkuningriigi valitsus ning Euroopa Komisjon.

7 — Vastavalt seaduse 36/2011 artikli 108 lõikele 2.

III. Õiguslik analüüs

18. Esitades oma eelotsuse küsimuse direktiivi 2006/54 artikli 18 põhjal, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas üksnes põhikohtuasja hagejale tekitatud kahju täielikust heastamisest piisab selleks, et tagada heastamise või hüvitamise hoiatav laad nimetatud artikli tähenduses, või sellest hoiatavuse nõudest nähtub, vastupidi, et siseriiklik kohus on kohustatud mõistma soolises diskrimineerimises süüdi mõistetud tööandjalt välja karistusliku kahjuhüvitise, isegi kui Hispaania õigus igal juhul ei luba minna kaugemale kannatanud isikule tekitatud kahju üksnes täielikust heastamisest.

19. Sellele küsimusele vastamiseks on kõigepealt oluline esile tuua asjaolu, et direktiivi 2006/54 artikkel 18 järgib varasemates direktiivides, mida direktiiv 2006/54 täiendab ja konsolideerib, sisalduvate samaväärsete sätetega sama joont. Teiseks tuleb analüüsida nendest direktiividest lähtuvat Euroopa Kohtu praktikat, mis on põhikohtuasja lahendamiseks igati asjakohane. Grammatilisest, teleoloogilisest ja kohtupraktika analüüsist tehtud järelduste põhjal leian ma, et Euroopa Kohtule esitatud eelotsuse küsimusele tuleb vastata eitavalt. Lõpuks kirjutan ma lahti kahes seerias lõppmärkused, mis räägivad sellise vastuse poolt ja mis seonduvad ühelt poolt sellega, et heastamise või hüvitamise tingimused ei ole ühtlustatud, ning teiselt poolt direktiivi 2006/54 artikli 18 vahetu õigumõju problemaatikaga.

A. Grammatiline ja teleoloogiline analüüs

20. Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse saavutamine on Euroopa Liidu aluslepingutega määratud ülesanne ja eesmärk⁸. Direktiiviga 2006/54 on sel viisil meelde tuletatud sellise võrdõiguslikkuse kui „olulise põhimõtte” staatust liidu õiguses⁹. Seega oli loogiline ja kooskõlas direktiividega, mille liidu seadusandja uuesti sõnastas¹⁰, et ta sätestas igasuguse soolise diskrimineerimise keelu.

21. Just sellepärast, et selles valdkonnas ei ole tegemist pelgalt põhimõtte deklareerimisega, vaid – vastupidi – konkreetsete esmases õigusaktis seatud eesmärkide saavutamise, peeti väga oluliseks, et „liikmesriigid [peavad] kehtestama asjakohase korra”¹¹ direktiiviga 2006/54 ette nähtud kohustuste täitmiseks „võrdse kohtlemise põhimõtte tõhusal rakendamisel”¹².

22. Kuna aga ainult menetluste sätestamisest siiski ei piisa selleks, et tagada isikutele direktiivist 2006/54 tulenevate õiguste tõhus kohtulik kaitse, on selle direktiivi artiklis 18 õiguskaitsevahendeid ja täitmist käsitleva peatüki jaos „Õiguskaitsevahendid” korratud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. septembri 2002. aasta direktiiviga 2002/73/EÜ, millega muudetakse direktiivi 76/207 (edaspidi „direktiiv 2002/73”),¹³ sisse viidud uudsust, täpsustades, mis tulemuse need menetlused peavad andma, see tähendab kannatanule tekitatud kahju hüvitamise või heastamise¹⁴.

8 — Vt direktiivi 2006/54 põhjendus 2. Meeste ja naiste võrdõiguslikkus on sätestatud ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 23 (ELT 2007 C 303, lk 1).

9 — Vt direktiivi 2006/54 põhjendus 2.

10 — Direktiiv 2006/54 ühendas nimelt ühte ainsasse teksti peamised selles valdkonnas olemas olevad õigusnormid (ja mis olid enne seda nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiivis 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega (EÜT L 39, lk 40; ELT eriväljaanne 05/01, lk 187), nõukogu 24. juuli 1986. aasta direktiivis 86/378/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta kutsealastes sotsiaalkindlustusskeemides (EÜT L 225, lk 40; ELT eriväljaanne 05/01, lk 327), nõukogu 10. veebruari 1975. aasta direktiivis 75/117/EMÜ meeste ja naiste võrdse tasustamise põhimõtte kohaldamisega seotud õigusaktide ühtlustamise kohta liikmesriikides (EÜT L 45, lk 19; ELT eriväljaanne 05/01, lk 179) ja nõukogu 15. detsembri 1997. aasta direktiivis 97/80/EÜ soolise diskrimineerimise juhtude tõendamiskohustuse kohta (EÜT L 14, lk 6; ELT eriväljaanne 05/03, lk 264)).

11 — Direktiivi 2006/54 põhjendus 28.

12 — Direktiivi 2006/54 põhjendus 29. Kohtujuristi kursiiv.

13 — EÜT L 269, lk 15; ELT eriväljaanne 05/04, lk 255.

14 — „Indemnización o reparación” direktiivi 2006/54 hispaaniakeelses versioonis, „Schadenersatz oder Entschädigung” direktiivi 2006/54 saksakeelses versioonis, „Compensation or reparation” direktiivi 2006/54 ingliskeelses versioonis, „Risarcimento o riparazione” direktiivi 2006/54 itaaliakeelses versioonis ning „indenização ou reparação” direktiivi 2006/54 portugali keelses versioonis.

23. Selle puhul on tegemist liikmesriikide jaoks tulemuse saavutamise kohustusega („[tagada] [...] tekitatud kahju tegelik ja tõhus hüvitamine või [...] heastamine”), kusjuures direktiiv 2006/54 jätab põhiliselt¹⁵ vahendid nende valida („kui liikmesriigid nii määravad, [...] viisil, mis on hoiatav ja kantud kahjuga proportsionaalne”). Direktiivi 2006/54 artikli 18 sõnastusest nähtub, et see artikkel ei kohusta liikmesriike võtma mingit kindlaksmääratud meetet, vaid jätab neile vabaduse valida erinevate lahenduste vahel, mis on kohased direktiivi 2006/54 eesmärgi saavutamiseks¹⁶. Seega on etalon, mille järgi mõeldakse liikmesriikide tegevust soolise diskrimineerimise vastases võitluses, direktiiviga taotletava eesmärgi saavutamine ja direktiivi kasuliku mõju tagamine õigussubjektide õiguste kaitsmisega.

24. Direktiivi 2006/54 artiklit 18 ei saa analüüsida, võtmata mõneti arvesse selle direktiivi artiklit 25, mille sõnavara on võetud artiklist 18, sest seadusandja kinnitab seal, et karistused, mille kohaldamist liikmesriikidelt nõutakse, „või[vad] olla kannatanule kahju hüvitamine” ja peavad olema, samamoodi nagu artiklis 18 osutatud hüvitamine või heastamine, „tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad”. Seejuures nõudis liidu seadusandja liikmesriikidelt, et nad näeksid ette „tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad karistused juhuks, kui [direktiivis 2006/54] sätestatud kohustusi ei täideta”¹⁷. See nõue ongi seega konkretiseeritud direktiivi 2006/54 artiklis 25 pealkirjaga „Karistused”¹⁸, mis paikneb üldiseid horisontaalmeetmeid käsitleva III jaotise peatükis. Nimetatud artikkel 25 paneb samuti liikmesriikidele kohustuse teatada selle alusel võetud meetmetest komisjonile.

25. Kokkuvõttes nõuab direktiivi 2006/54 artikkel 18 üksnes, et heastamine või hüvitamine oleks tõhus, proportsionaalne ja hoiatav. Üksnes selle artikli sõnastusest ilmneb selgelt, et seadusandja ei ole hüvitamist või heastamist iseenesest ette näinud karistusena. Nende meetmete karistav mõõde, mida liikmesriigid peavad võtma, on sõnaselgelt ette nähtud ainult direktiivi 2006/54 artikliga 25¹⁹.

26. Jäab veel kontrollida, kas kohtupraktika analüüs kinnitab seda esmamuljet, mis tekib direktiivi 2006/54 artikli 18 grammatilisel ja teleoloogilisel analüüsimisel, kuna nimetatud direktiivi tõlgendamisel tuleb arvesse võtta kõike, mis on kohtupraktikas kinnitatud enne direktiivi vastuvõtmist ja millele direktiivis vahel sõnaselgelt viidatakse²⁰.

B. Olemasoleva kohtupraktika hetkeseis

27. Kuigi Euroopa Kohus ei ole kunagi otsustanud täpselt direktiivi 2006/54 artiklile 18 antava tõlgenduse kohta, on tal siiski mitmel korral olnud võimalus võtta seisukoht direktiivist 2006/54 varasemate direktiivide vastavate sätete kohta, millest esireas on direktiivi 76/207 artikkel 6²¹.

15 — Vt kohtuotsused von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153, punkt 15), Harz (79/83, EU:C:1984:155, punkt 15) ja Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, punktid 17 ja 18).

16 — Vt *mutatis mutandis* kohtuotsused von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153, punkt 18); Harz (79/83, EU:C:1984:155, punkt 18) ja Paquay (C-460/06, EU:C:2007:601, punkt 44).

17 — Direktiivi 2006/54 põhjendus 35.

18 — „Sanciones” direktiivi 2006/54 hispaaniakeelses versioonis, „Sanktionen” direktiivi 2006/54 saksakeelses versioonis, „Penalties” direktiivi 2006/54 ingliskeelses versioonis, „Sanzioni” direktiivi 2006/54 itaaliakeelses versioonis ja „Sanções” direktiivi 2006/54 portugali keelses versioonis.

19 — Tõsi küll, direktiivi 2006/54 artiklis 25 kaldutakse arvama, et need karistused võivad esineda kannatanule makstava hüvitise kujul. See tuleb siiski tähenduslikust segadusest, mis on tekkinud Euroopa Kohtu praktikas: vt *infra* käesoleva ettepaneku punkt 35.

20 — Vt eelkõige direktiivi 2006/54 põhjendus 33. Märgin ühtlasi, et nii direktiivi 2006/54 artikkel 18 kui ka artikkel 25, mida ma analüüsin hiljem, vastavad direktiiviga 2002/73 lisatud sätetele.

21 — Mille kohaselt „[l]iikmesriigid võtavad oma siseriiklikes õigussüsteemides meetmed võimaldamaks isikutel, kes leiavad, et neid on võrdse kohtlemise põhimõtte eiramise tõttu õigusvastaselt koheldud, taotleda oma õiguste kaitset kohtu kaudu, olles [...] esmalt pöördunud teiste pädevate organite poole”. Direktiivi 76/207 artiklit 6 muudeti direktiivi 2002/73 artikli 1 punktiga 5, et anda sellele redaktsioon, mis oleks lähedane sellele, mis võetakse direktiivi 2006/54 artiklisse 18 (vt eelkõige direktiivi 76/207 konsolideeritud versiooni artikli 6 lõige 3). Direktiivi 2002/73 põhjal võeti samuti liidu eeskirjadesse töötingimuste osas soolise diskrimineerimise vastase võitluse valdkonnas eraldi sätte karistuste kohta (vt direktiivi 76/207 konsolideeritud versiooni artikkel 8d, millest sai uuestisõnastamisel direktiivi 2006/54 artikkel 25).

28. Euroopa Kohtu praktikat analüüsides võib järeldada, et kuigi Euroopa Kohus on juba kvalifitseerinud hüvitamismeetme „karistuseks”, ei ole ta kunagi nõudnud, et see meede läheks „adekvaatsest” heastamisest kaugemale. Hispaania õigus, nagu seda kirjeldab siseriiklik kohus, annab aga minu arvates kõik sellise heastamise tagatised.

1. Euroopa Kohtu praktikas sedastatud hoiatavuse nõue on täidetud, kui kavandatud heastamine on „adekvaatne”

29. Töösuhetes soolise diskrimineerimise vastu võitlemise vahendite probleemistik ei ole uus. Euroopa Kohtule on selle kohta korduvalt küsimusi esitatud. Ent ma olen arvamisel, et järeldus, millele Euroopa Kohus on direktiivi 76/207 artiklit 6 tõlgendades jõudnud,²² kehtib *mutatis mutandis* ka seda artiklit asendava ja täpsustava direktiivi 2006/54 artikli 18 tõlgendamise kohta, kuna viimane jätab liikmesriikidele võetavate meetmete tüübi osas sama vabaduse, mille jättis omal ajal direktiivi 76/207 artikkel 6.

30. Pidades silmas seda, mida Euroopa Kohus on direktiivi 76/207 artikli 6 kohta otsustanud, tuleb märkida, et direktiivi 2006/54 artikkel 18 paneb liikmesriikidele kohustuse võtta oma siseriiklikus õiguskorras meetmed, mis on vajalikud selleks, et võimaldada igal isikul, kes leiab, et ta on diskrimineerimise tõttu kannatanud, saada hüvitist. Need riigid on kohustatud võtma meetmed, mis oleksid piisavalt tõhusad direktiivi eesmärgi saavutamiseks, ja tegema nii, et asjaomased isikud saaksid siseriiklikes kohtutes nendele meetmetele tulemuslikult tugineda, ilma et siiski liidu õigus näeks nende meetmete puhul ette konkreetset vormi. Meetmed võivad seega esineda mitmesugusel kujul, nagu kohustus võtta diskrimineeritud kandidaat tööle, ennistada diskrimineerival põhjusel vallandatud isik tööle või ka adekvaatne rahaline hüvitis²³.

31. 1984. aastal, kui Euroopa Kohus tegi kohtuotsuse von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153) ning kohtuotsuse Harz (79/83, EU:C:1984:155), keeldus ta tõlgendamast direktiivi 76/207 artiklit 6 nii, et see oleks kirjutanud liikmesriikidele ette nõude võtta teatud konkreetne meede, näiteks kohustada tööandjat, kes on mõistetud süüdi soolises diskrimineerimises, sõlmima tööleping tööle kandideeriva isikuga, kelle kandidatuur oli diskrimineerival põhjusel kõrvale jäetud.

32. 2015. aastal, kui Euroopa Kohtule esitati käesolev eelotsuse asi, ei ole liidu õiguses toimunud mingit sisulist muutust selleks, et Euroopa Kohus jõuaks teistsugusele tulemusele, see tähendab, et ta kirjutaks liikmesriikidele ette kohustuse võtta teatud konkreetseid meetmeid, nagu karistusliku kahjuhüvitise määramine.

33. Direktiivi 2006/54 artiklis 18 sisalduv viide hoiatavale mõjule seda ei muuda.

34. Direktiivi 2006/54 artikli 18 tekst on nimelt rikastatud viitega heastamise või hüvitamise – nagu see on korraldatud siseriiklikes õiguskordades – hoiatavale mõjule. Aga hoiatavusele, ehkki direktiivi 76/207 artikli 6 sõnastuses see puudus, oli Euroopa Kohus küll juba mõelnud, kui ta viimati nimetatud artikli tõlgendamisel otsustas, et „[k]uigi direktiivi [76/207] täielik rakendamine ei kohusta [...] määrama diskrimineerimiskeelu rikkumise korral teatud kindlaksmääratud karistuse vormi, eeldab

22 — Mille kohaselt „[direktiivi 76/207 artiklist 6] tuleneb, et liikmesriigid peavad võtma meetmed, mis on piisavalt tõhusad, et saavutada direktiivi eesmärk, ning kindlustama selle, et asjaomased isikud saavad siseriiklikes kohtutes direktiivis ette nähtud õigustele tegelikult tugineda. Sellised meetmed võivad näiteks hõlmata sätteid, mis nõuavad, et tööandja võtaks diskrimineeritud kandidaadi tööle või tagaks piisava rahalise hüvitise [...]. Tuleb siiski märkida, et direktiiv ei kohusta määrama teatud kindlaksmääratud karistust, vaid jätab liikmesriikidele vabaduse valida direktiivi eesmärgi saavutamiseks sobivate eri lahenduste hulgast” (kohtuotsused von Colson ja Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, punkt 18, ja Harz, 79/83, EU:C:1984:155, punkt 18).

23 — Euroopa Kohus nägi isegi ette, et neid mitmesuguseid meetmeid võib „vajaduse korral tugevdada trahvisüsteemiga” (vt kohtuotsus von Colson ja Kamann, 14/83, EU:C:1984:153, punkt 18). Minu arvates kuulub direktiivi 2006/54 kehtivusaajal selline süsteem rohkem selle direktiivi artiklis 25 kehtestatud nõuete alla (vt käesoleva ettepaneku punkt 53).

see siiski, et see karistus oleks sellist laadi, et see tagab tegeliku ja tõhusa kohtuliku kaitse. Peale selle peab sellel olema tööandjale tegelik hoiatav mõju. Sellest tuleneb, et kui liikmesriik otsustab määrata diskrimineerimiskeelu rikkumise karistuseks hüvitise, siis peab see igal juhul olema piisav tekitatud kahju hüvitamiseks”²⁴.

35. Sellest kohtupraktikast on õppida kahte asja. Ühelt poolt on selles kohtupraktikaliinis selgelt olemas direktiivi 2006/54 artiklis 25 sisalduva viite hüvitisele kui karistuse vormile alged. Teiselt poolt on piisav heastamine Euroopa Kohtu meelest igal juhul selline, et see tagab õigussubjektidele soolise diskrimineerimise vastases võitluses antud õiguste tõhusa kohtuliku kaitse. Just seepärast muide, et Euroopa Kohus on rahuldunud piisava heastamisega, mis on proportsionaalne tekitatud kahjuga, ei olegi see tõeline „karistus” selle sõna karistusõiguslikus mõttes²⁵.

36. Peale selle, kuna tõhusa kohtuliku kaitse ja hoiatavuse nõuded „hõlma[vad] endas tingimata kohustust arvestada asjaolusid, mis on omased võrdse kohtlemise põhimõtte igakordsele rikkumisele”²⁶, on Euroopa Kohus hakanud igal üksikjuhul eraldi otsustama, kas liikmesriikide poolt direktiivi 76/207 artikli 6 rakendamiseks ja seega nimetatud direktiivi tõhusa ülevõtmise tagamiseks võetud meetmed on piisavad.

37. Seega, siseriiklik õigusakt, mis piirab töö saamisel diskrimineerimise ohvrite hüvitise saamise õigusi puhtalt sümboolsele hüvitisele, ei vasta sellise ülevõtmise nõuetele²⁷. Ja kui hüvitis on rahaline, on välistatud, et liikmesriigid kehtestaksid *a priori* hüvitamisele ülemmäära²⁸.

38. Töölepingu diskrimineeriva ülesütlemise kohta on Euroopa Kohus veel otsustanud, et „võrdõiguslikkuse olukorda ei saa taastada ilma diskrimineeritud isikut tööle ennistamata või teise võimalusena tekitatud kahju rahalise hüvitamiseta”²⁹, tingimusel et see hüvitis on adekvaatne, see tähendab, „et [see võimaldaks] vastavalt kehtivale siseriiklikule õigusele täielikult hüvitada diskrimineeriva vallandamisega tegelikult tekitatud kahju”³⁰.

39. Eespool märgitust tuleneb, et kui Euroopa Kohus otsustas, et siseriiklik õigusnorm, mis nägi ette tekitatud kahju piisava rahalise hüvitamise, oli direktiivi 76/207 artikliga 6 kooskõlas, leidis ta, et hüvitis vastas hoiatavuse nõudele, mida Euroopa Kohus nägi direktiivi 76/207 artikli 6 kaudu väljendatud seadusandja kavatsuse taga. Teisisõnu, Euroopa Kohtu praktikas ei sõltu hoiatav mõju heastamise või hüvitamise puhul tingimata otsese karistusliku elemendi lisamisest.

2. Kohaldamine käesolevale kohtuasjale

40. Nüüd, kui hoiatavuse nõue on direktiivis 2006/54 sõnaselgelt sätestatud, ei ole minu arvates Euroopa Kohtul põhjust sellest kohtupraktikaliinist kõrvale kalduda. Tuleb seega kontrollida, kas Hispaania õigus annab põhikohtuasja hagejale kõik piisava hüvitamise tagatised.

24 — Kohtuotsused von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153, punkt 23) ja Harz (79/83, EU:C:1984:155, punkt 23). Kohtujuristi kursiiv. Vt hoiatava mõju kohta ka kohtuotsus Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, punkt 24). Vt heastamise piisavuse kohta ka kohtuotsused von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153, punkt 28), Harz (79/83, EU:C:1984:155, punkt 28), Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, punkt 26) ja Paquay (C-460/06, EU:C:2007:601, punktid 46 ja 49).

25 — Mõni kommenteerija näeb selles kahetsusväärset segiajamist juriidiliste mõistete vahel: vt Van Gerven, W., „Of rights, remedies and procedures”, *Common Market Law Review* 2000, lk 530 ja märkus 11.

26 — Kohtuotsused Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, punkt 25) ja Paquay (C-460/06, EU:C:2007:601, punkt 45).

27 — Vt kohtuotsus von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153, punkt 24) ja Harz (79/83, EU:C:1984:155, punkt 24).

28 — Kohtuotsus Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, punktid 30 ja 32). Seadusandja on seda kohtupraktikat nõuetekohaselt arvesse võtnud: vt direktiivi 2006/54 põhjendus 33 ja artikkel 18, teine lause.

29 — Kohtuotsus Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, punkt 25). Kohtujuristi kursiiv.

30 — Kohtuotsus Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335, punkt 26).

41. Selle kohta nähtub eelotsusetaotlusest, et Hispaania õigus näeb ette, et kohus tunnistab meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtet rikkudes vastu võetud aktid tühiseks³¹ ja et selle tühisusega kaasneb kahju hüvitamise mehhanism, kusjuures direktiivis 2006/54 seatud tegelike võrdsete võimaluste eesmärgi saavutamiseks Hispaania õiguskorras valitud meede esineb rahalise hüvitamise kujul. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et 3000 euro suurune summa on põhikohtuasja hagejale tekitatud kahju „õiglaseks hüvitamiseks” piisav³². Samuti siseriikliku õiguse alusel peab kahjuhüvitis kannatanule hüvitama kõik tekitatud kahjud, sealhulgas mittevahalise kahju, ja see arvutatakse välja nii, et taastada nii palju kui võimalik kannatanu olukord, nagu see oli enne diskrimineerimist³³. Kuna mittevahaline kahju on olemuselt selline, et seda on raske koguseliselt kindlaks määrata, on Hispaania õiguses tunnistatud kohtu pädevust kahjuhüvitist kohandada, et arvesse võtta meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte kahjustamise raskusastet. Kahjuhüvitise määramine võimaldab nii katta kogu kannatanule tekitatud kaotuse väärtuse (*damnum emergens*), kaasa arvatud kasumi, mida ta ei saanud enam teenida, või saamata jäänud tulud (*lucrum cessans*).

42. Siseriiklik õigus näeb tingimusel *sine qua non* ette soolise diskrimineerimise ohvrile tekitatud kahju täieliku rahalise hüvitamise kõikides aspektides ja tagab talle, mida tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul järele kontrollida, et eespool kirjeldatud hüvitismehhanism peab olema direktiivi 2006/54 artikliga 18 kooskõlas.

43. Seega Euroopa Kohus vaid kinnitab oma varasemat väljakujunenud kohtupraktikat, otsustades, et see täielik hüvitis on adekvaatne ja sellest tulenevalt piisav nende siseriiklike meetmete tegeliku hoiatava mõju tagamiseks, mida liikmesriigid peavad võtma, et tagada direktiivi 2006/54 artikli 18 alusel võrdse kohtlemise põhimõtte tõhusus.

C. Lõppmärkused

44. Igal juhul, isegi kui Euroopa Kohus peaks otsustama teisiti – *quod non* –, ei saaks ta asuda seisukohale, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus teda selleks üles kutsub, mis pooldab põhikohtuasja hageja tööandjale karistusliku kahjuhüvitise määramist.

45. Nimelt ühelt poolt ei toimunud direktiiviga 2006/54 töötingimuste osas soolise diskrimineerimisega tekitatud kahju heastamise või hüvitamise tingimuste ühtlustamist ja teiselt poolt kahtlen ma tõsiselt selles, et direktiivi 2006/54 artikli 18 võiks olla põhikohtuasjas vahetu õigusmõju.

1. Tekitatud kahju heastamise või hüvitamise tingimuste ühtlustamatus

46. Seni on Euroopa Kohtu sekkumine iga kord seisnenud selles, et määrata vaikimisi, negatiivselt kindlaks, mida direktiiv 76/207 liikmesriikidelt nõudis, otsustades, mis ei olnud sellega kooskõlas. Euroopa Kohus ei ole neile kunagi ette dikteerinud nende hoiakut. Ent eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimus nõuab, et Euroopa Kohus – kuna direktiiv 2006/54 ise seda ei tee – teeks oma kohtupraktikas tohutu kvalitatiivse hüppe, mis ületab minu arvates kaugelt tema pädevusala piire.

47. Kui Euroopa Kohus avaldaks nüansseerimata seisukoha ja otsustaks, et direktiivi 2006/54 artiklit 18 tuleb tõlgendada nii, et see nõuab, et liikmesriigid näeksid nimetatud direktiivi kohaldamisalasse kuuluvatel soolise diskrimineerimise juhtudel ette kannatanu kasuks karistusliku kahjuhüvitise määramise, võtaks ta lõplikult seisukohta vaidluses, mida Euroopa Kohus ei tohiks minu arvates liikmesriikidelt ära võtta.

31 — Konstitutsioonilise seaduse 36/2011 artikkel 10.

32 — Eelotsusetaotluse punkt 2.2.2.

33 — 10. oktoobri 2011. aasta seaduse 36/2011 artikkel 183.

48. Nimelt liikmesriikides, kus sellist instituuti ei tunta³⁴, käib arutelu karistusliku kahjuhüvitise kasutuselevõtmise üle ja küsimust arutatakse üldiselt väga palju³⁵. Karistuslikku kahjuhüvitist tajutakse sageli paradigma muutusena võlaõiguses. Mõned õigussüsteemid jäävad väga kindlaks ideele, et vastutussüsteemil peab olema rangelt heastav funktsioon. Kahjuhüvitis määratakse peaaegu arvestuslikul meetodil, tekitatud kahju täielikult hüvitamiseks, ei rohkem ega vähem, sest tegemist on diskrimineeriva käitumisega katkestatud tasakaalu taastamisega. Kuid täieliku hüvitise saamise tagatist käsitatakse juba iseenesest hoiatusvahendina niisuguse käitumise suhtes.

49. Karistusliku kahjuhüvitisega rikastatakse vastutussüsteemi moraliseeriva funktsiooniga, mis on iseenesest karistav. Kahjuhüvitis on eraõigusliku karistusteooria väljendus: tegemist ei ole enam üksnes heastamisega, vaid ka kahjuhüvitise määramisega lisaks täielikule hüvitamisele, millest loodetakse, et see oma represseeriva olemusega paneb mitte ainult kahju tekitaja loobuma antud juhul diskrimineeriva käitumise kordamisest, vaid paneb ka teised sellisest käitumisest hoiduma.

50. Mõne liikmesriigi jaoks, alates Hispaania Kuningriigist, võib karistusliku kahjuhüvitise kasutuselevõtmine osutuda täiesti problemaatiliseks, just nimelt seepärast, et seda võidakse mõista peaaegu karistusõigusliku juriidilise vahendi sekkumisena tsiviilvastutuse valdkonda. Pealegi võiks kohustuslik karistusliku kahjuhüvitise kehtestamine riivata, nagu märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, alusetu rikastumise keelu põhimõtet, mis on valdav enamikus liikmesriikides³⁶. Välja arvatud juhul, kui nähakse ette, et karistav kahjuhüvitis makstakse riigikassasse, aga siis tekib õigupoolest küsimus, kes on nende hüvitiste kasusaaja(d)³⁷.

51. Kui otsustada, et liikmesriigid on direktiivi 2006/54 artikli 18 kohaselt kohustatud ette nägema karistusliku kahjuhüvitise määramise, oleks minu arvates tulemuseks heastamise või hüvitamise tingimuste kohtulikult ühtlustamine soolise diskrimineerimise juhtudel, mille puhul ma kahtlen, et liidu seadusandja seda sooviks, vähemasti mitte sellise täpsusega³⁸.

52. Seda võib pidada täiesti kahetsusväärseks – olen täiesti teadlik, et eespool kirjeldatud vastutussüsteem ei täida kaugeltki süstemaatiliselt rahuldavalt oma heastamisülesannet. Kuid ma kahtlen, et liidu õiguse praeguse seisuga võiks Euroopa Kohus minna palju kaugemale selles, mida ta võib heastamise või hüvitamise osas nõuda. Lisan, et vastutussüsteemi võimalikke vajakajäämisi on kompenseeritud direktiivis 2006/54 selle artikliga 25, mis kohustab liikmesriike võtma vastu karistuste korra.

34 — Nii nähtub kiirest võrdlevast analüüsist, et liikmesriigid, kelle õiguskord näeb ette karistusliku kahjuhüvitise, on Euroopa Liidus suuresti vähemuses.

35 — Vt selle küsimuse kokkuvõtteks Prantsuse õiguskorra suhtes Méadel, J., „Faut-il introduire la faute lucrative en droit français ?”, *Les Petites Affiches*, 17.4.2007, nr 77, lk 6.

36 — Ja mida ei ole Euroopa Kohtul kunagi olnud kavatsust kahtluse alla seada, kuna ta on korduvalt otsustanud, et „[liidu] õigus ei keela siseriiklikel kohtutel teostada järelevalvet selle üle, et [liidu] õiguskorraga tagatud õiguste kaitse ei tooks endaga kaasa selle õiguse subjektide alusetut rikastumist” (kohtuotsus Manfredi jt (C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, punkt 94 ja seal viidatud kohtupraktika).

37 — Nii võib karistuslikku kahjuhüvitist määrata kas kannatanu või riigikassa või ka nende mõlema kasuks. Käsitusviisis, mille kasuks näib olevat otsustanud eelotsusetaotluse esitanud kohus, määrataks nimetatud kahjuhüvitis siiski kahju kannatanule.

38 — Seda kahtlust süvendab ka asjaolu, et minu teada ei ole komisjon algatanud liikmesriigi kohustuste rikkumise menetlust liikmesriikide vastu – valdav enamik –, kelle õiguskord ei näe ette sellise kahjuhüvitise määramist. Sellisel juhul on huvitav märkida, et oma aruandes direktiivi 2002/73 – see, millega lisati direktiivi 76/207 sätteid, mis on samaväärsed direktiivi 2006/54 artiklitega 18 ja 25 – rakendamise kohta märkis komisjon, et enamik liikmesriike on täitnud oma kohustust kehtestada tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad sanktsioonid, isegi kui – nagu ma eespool rõhutasin – suur enamik liikmesriike ei tunne karistusliku kahjuhüvitise mehhanismi (vt komisjoni aruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile, KOM(2009) 409 lõplik, lk 7).

53. Lõpuks toimub direktiivi 2006/54 kohaselt soolise diskrimineerimise vastu võitlemine kahes etapis. Kõigepealt direktiivi artikli 18 etapis, see tähendab heastamise või hüvitamise etapis, mille puhul nägime, et need peavad olema adekvaatsed. Ning seejärel on direktiivi artikli 25 etapp, see tähendab sanktsiooni või karistuse etapp, mis ei ole tingimata heastamise või hüvitamise etapiga ajaliselt kokku langev ega isegi kumulatiivne³⁹. Karistusliku kahjuhüvitise määramine kuulub rohkem sellesse teise etappi, kuid võib mõelda veel küllalt teisi karistuse vorme, ilma et nendegi puhul võiks Euroopa Kohus neist mõne konkreetselt ette kirjutada⁴⁰.

2. Direktiivi 2006/54 artikli 18 vahetu õigusmõju problemaatika

54. Tunnistada direktiivi 2006/54 artikli 18 vahetu õigusmõju nimel ja siseriiklikus õiguses sellekohaste normide puudumise korral eelotsusetaotluse esitanud kohtu võimalust määrata karistuslikku kahjuhüvitist tööandjale, kes on mõistetud süüdi soolises diskrimineerimises, tõstatab vältimatult küsimuse nimetatud artikli vahetust õigusmõjust.

55. Euroopa Kohus on tõesti juba otsustanud, et töölepingu diskrimineeriva ülesütlemise ohver võib oma tööandja vastu tugineda direktiivi 76/207 artikli 6 sätetele, nimelt selleks, et jäetaks kohaldatama siseriiklik õigusnorm, mis piirab heastamiseks saadava hüvitise summa suurust⁴¹. Ma siiski kahtlen ühelt poolt, et niisugust lahendust saaks üle kanda karistusliku kahjuhüvitise määramisele, kuivõrd ei ole ilmne, et üksnes direktiivi 2006/54 artikli 18 tekstist saaks järeldada, et see paneb liikmesriikidele sellise kohustuse. Teiselt poolt tuleb tõdeda, et kohtupraktika, millele ma viitasin, on tehtud kontekstis, kus tööandja oli riigiasutus, millega ei ole aga käesolevas kohtuasjas tegemist, nagu näib. Otsustada, et põhikohtuasjas on siseriiklik kohus kohustatud määrama direktiivi 2006/54 artikli 18 alusel karistusliku kahjuhüvitise, võiks seega tähendada sellele artiklile horisontaalse vahetu õigusmõju andmist.

39 — Juhul näiteks, kus kahju ei ole tekitatud ühele isikule konkreetselt, vaid rühmale, keda kaitseb ühing, võib ette kujutada, et ei ole heastamist direktiivi 2006/54 artikli 18 tähenduses. Seevastu peab olema karistus nimetatud direktiivi artikli 25 tähenduses.

40 — Liikmesriikide käsutuses on laias valikus karistusi, nii majanduslikku laadi sanktsioonide (nagu trahvid või karistuslikud kahjuhüvitised), psühholoogilisemad karistused *name and shame*- meetodil (nagu kannatanult andeks palumise väljamõistmine, võimalikult koos avalikustamise meetmetega, nagu süüdimõistmise avaldamine ajalehes) või ka kõikide diskrimineerimises süüdi mõistetud isikute riiklikest toetustest ilmajätmine.

41 — Siinkohal võib samuti tarvilikult tugineda direktiivi 76/207 artikli 6 põhjal loodud Euroopa Kohtu praktikale. Oma kahe põhjapaneva kohtuotsuse von Colson ja Kamann (14/83, EU:C:1984:153) ning Harz (79/83, EU:C:1984:155) punktis 27 otsustas Euroopa Kohus kõigepealt, et direktiiv ei sisaldanud „võimaliku diskrimineerimise karistuste osas[.] mingit seesugust tingimusteta ja piisavalt täpset kohustust, millele isik saaks siseriiklikus kohtus tugineda juhul, kui direktiivi ülevõtmiseks ei ole ettenähtud tähtaja jooksul meetmeid võetud, et nõuda direktiivi [76/207] alusel teatud kindlat heastamist, kui selline tagajärg ei ole siseriiklikes õigusaktides ette nähtud või lubatud” [mitteametlik tõlge].

Teiseks täpsustas Euroopa Kohus oma seisukohta kohtuotsuses Johnston (222/84, EU:C:1986:206), milles ta otsustas punktides 58 ja 59, et „[direktiivi 76/207 artiklist 6] tõlgendatuna, pidades silmas üldpõhimõtet, mida see väljendab, tuleneb, et iga isikul, kes leiab, et ta on soolise diskrimineerimise tõttu kannatanud, peab olema tõhus õiguskaitsevahend, see säte on piisavalt täpne ja tingimusteta selleks, et sellele saaks tugineda liikmesriigi vastu, kes ei taga selle täielikku rakendamist oma siseriiklikus õiguskorras. [...] Isikud võivad tugineda artikli 6 sättele, mille kohaselt peab iga isikul, kes leiab, et ta on soolise diskrimineerimise tõttu kannatanud, olema tõhus õiguskaitsevahend, liikmesriigi vastu, kes ei taga selle artikli täielikku rakendamist”.

Kolmandaks otsustas Euroopa Kohus kohtuotsuses Marshall (C-271/91, EU:C:1993:335), et isik võib tugineda direktiivi 76/207 artiklile 6 avalik-õigusliku tööandja vastu, kui siseriiklik õigus, selle asemel et näha ette tekitatud kahju täieliku hüvitamise, vastupidi, piirab seda hüvitamist *a priori*. Kuna direktiivi 76/207 artikkel 6 on „võrdse kohtlemise põhieesmärgi saavutamiseks tingimata vajalik element” [siin ja edaspidi on osundatud kohtuotsust tsiteeritud mitteametlikus tõlkes] (punkt 34), „direktiivi artikli 6 ja artikli 5 sätted koostoides annavad diskrimineeriva vallandamise tõttu kannatanud isikule õigused, millele ta peab saama tugineda siseriiklikes kohtutes riigi ja selle asutuste vastu. Asjaolu, et liikmesriikidele on jäetud võimalus valida direktiiviga [76/207] taotletava eesmärgi saavutamiseks eri lahenduste vahel, olenevalt esinevatest olukordadest, ei takista sellest tulenevalt isikul tugineda nimetatud artiklile 6 olukorras, nagu põhikohtuasjas, kus ametiasutustel ei ole valitud lahenduse rakendamisel mingit kaalutlusruumi” (punktid 35 ja 36). Euroopa Kohus järeldas sellest, et „diskrimineeriva vallandamise tõttu kannatanud isik võib tugineda direktiivi artikli 6 sätetele tööandjaks oleva riigiasutuse vastu, et jätta kohaldamata siseriiklik õigusnorm, mis piirab hüvitiseks saadava summa suurust” (punkt 38). Rõhutan, et kohtujurist Van Gerven palus Euroopa Kohtul sedastada direktiivi 76/207 artikli 6 vahetu horisontaalne õigusmõju (vt kohtujuristi ettepanek, Van Gerven, punkt 21, kohtuasi Marshall (C-271/91, EU:C:1993:30, punkt 21)).

D. Analüüsi järelalus

56. Oma analüüsi lõpus kaldun ma seega järelutama, et direktiivi 2006/54 artiklit 18 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid võivad vabalt valida vahendid, mida nad rakendavad selleks, et tagada, et direktiivi kohaldamisalasse kuuluva soolise diskrimineerimise ohvritele võimaldatav heastamine või hüvitamine oleks hoiatav, tingimusel et oleks kindlustatud direktiiviga taotletava eesmärgi täitmine. See artikkel ei nõua, et liikmesriigid näeksid ette kannatanule karistusliku kahjuhüvitise maksmise, kuid ei ole selle vastu. Igal juhul ei ole siseriiklikul kohtul lubatud siseriiklikus õiguses sellekohaste sätete puudumisel sellist hüvitist välja mõista.

57. Kui liikmesriigid otsustavad rahalise hüvitise kasuks, siis peab nimetatud hüvitis selleks, et see vastaks hoiatavuse nõudele, olema adekvaatne, see tähendab, et hüvitis peab olema täielik ja võtma nõuetekohaselt arvesse kõiki tekitatud kahju komponente, nagu ka meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise raskusastet. Siseriikliku kohtu ülesanne on tagada, et see tõesti nii on.

IV. Ettepanek

58. Kõiki esitatud põhjendusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Córdoba töövaidluskohtu nr 1 esitatud eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta direktiivi 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes (uuestisõnastamine) artiklit 18 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigid võivad vabalt valida vahendid, mida nad rakendavad selleks, et tagada, et direktiivi kohaldamisalasse kuuluva soolise diskrimineerimise ohvritele võimaldatav heastamine või hüvitamine oleks hoiatav, tingimusel et oleks kindlustatud direktiiviga taotletava eesmärgi täitmine. See artikkel ei nõua, et liikmesriigid näeksid ette kannatanule karistusliku kahjuhüvitise maksmise, kuid ei ole selle vastu. Igal juhul ei ole siseriiklikul kohtul lubatud siseriiklikus õiguses sellekohaste sätete puudumisel sellist hüvitist välja mõista.

Peale selle, kui liikmesriigid otsustavad rahalise hüvitise kasuks, siis peab nimetatud hüvitis selleks, et see vastaks hoiatavuse nõudele, olema adekvaatne, see tähendab, et hüvitis peab olema täielik ja võtma nõuetekohaselt arvesse kõiki tekitatud kahju komponente, nagu ka meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise raskusastet. Siseriikliku kohtu ülesanne on tagada, et see tõesti nii on.